

חברים יקרים,

הסיפור של מגדל בבל, המכבב בסופה של פרשת נח, קצר מאוד, אבל מדויק ועצמתי. לא מעט אנשים שיוצא לי לשוחח אתם על הפרשה מביעים זעזוע מהסיפור, ומוצאים בו הוכחה (נוספת) לקנאות של אלוהים - בין אם הם מאמינים בקיומו ובין אם לאו - דבר המסביר, לטענתם, את הקנאות הדתית שקיימת בעולם מאז שהאדם אימץ לעצמו את אלוהי התורה.

הנה הסיפור בשלמותו, הוא לא ארוך ושווה קריאה.

(בראשית י"א, א-ט) וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שְׂפָה אַחַת וּדְבָרִים אֶחָדִים. וַיְהִי בְנֹסְעִם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְקֶעָה בְּאֶרֶץ שֹׁנֵנִר וַיִּשְׁבוּ שָׁם. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הֲבֵה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרְפָה וְתֵהִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאָבֶן וְהַחֲמֵר הִיָּה לָהֶם לְחֵמֶר. וַיֹּאמְרוּ הֲבֵה נִבְנֶה לָנוּ עֵיר וּמִגְדָּל וְרֵאשׁוּ בְשָׂמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם פֶּן נִפּוֹץ עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ. וַיֵּרֶד ה' לִרְאֹת אֶת הָעֵיר וְאֶת הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. וַיֹּאמֶר ה', הֵן עִם אֶחָד וְשִׂפָּה אַחַת לְכֻלָּם זֶה הַחֲלֹם לַעֲשׂוֹת, וְעַתָּה לֹא יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת. הֲבֵה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שִׁפְתֵם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְתֵי רֵעֵהוּ. וַיִּפֹּץ ה' אֶתֶם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לְבִנֵּת הָעֵיר. עַל כֵּן קָרָא שְׂמָהּ בְּבֵל כִּי שֵׁם בָּלַל ה' שִׁפְתֵי כָּל הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְּצָם ה' עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ.

על פניו, סיפור על קדמה טכנולוגית - האדם שזה עתה גילה את האש - לומד איך ללבן לבנים מבוך, לשרוף אותן ולהפכן לחומרי גלם לבניית גורד השחקים הראשון. בני האדם חיים בהרמוניה יפה - מדברים שפה אחת - ומשתפים פעולה ביניהם כדי למנוע אסונות שיכלו אותם. ה' מתבונן במעשיהם ומאוד לא מרוצה! שפה אחת היא מסוכנת, כי היא נותנת בידי של האדם יותר מדי כוח, שבעזרתו הם יוכלו לממש כל מזימה שתעלה בראשם הסורר. הוא מפרק להם את המגדל, ומפיץ אותם לכל עבר ובולל את שפתם, כדי שלא יוכלו לשתף פעולה ולאיים עליו שוב לעולם.

נו, לא פלא שמי שקורא את הסיפור הזה ברצינות חש אי נוחות גדולה מאופיו של אלוהי המקרא...

מי שרוצה להיחלץ לעזרתו של הקדוש ברוך הוא, יכול למצוא מספר תירוצים טובים להסביר את עצבותו. אני רוצה להציע תירוץ אחד, אשר לא רק יסביר את תגובתו, אלא גם יטען שהתגובה הייתה תוצאה טבעית ולא עונש.

"שִׂפָּה אַחַת וּדְבָרִים אֶחָדִים" - נשמע מאוד מפתה! איזה יופי, כולם מדברים את אותה השפה, הן מהבחינה הלשונית והם מהבחינה התרבותית. אנחנו, שעייפנו מ"התנגשות הציביליזציות" שמזעזעת את עולמנו הגלובלי והצפוף, שבה תרבויות שונות ועולמות ערכים שונים מתנגחים זה בזה באכזריות נוראית, משוועים למציאות של שפה אחת משותפת. והנה, סוף סוף, סיפור על הרמוניה אנושית.

אבל לא מדובר כלל על הרמוניה. הפרשה מספרת לנו סיפור על חברה שהערך השולט בה הוא ערך האחידות. **"שִׂפָּה אַחַת וּדְבָרִים אֶחָדִים"** הם רמז להיעדר מסוכן ביותר של גיוון.

הטבע מלמד אותנו שגיוון וריבוי הם סממנים של מרחב בריא ושל eco-system בר קיימא. אין אחידות בטבע, והיכן שהאדם השליט אחידות, נגרמו אסונות נוראיים - כמו למשל משבר הרעב הגדול שהיה באירלנד במאה ה-19, כשהממשלה הבריטית כפתה על אירלנד משק מונוקולטורי (חקלאות המבוססת על יבול אחד, במקרה זה תפוחי אדמה). כשהופיע המזיק שהשמיד את היבול (ותמיד צצים מזיקים, זה חלק מהטבע, חלק משרשרת המזון), הוא הרס הכל וכלכלתה של מדינה שלימה קרסה. סיפורים דומים קרו במקומות רבים אחרים.

וכמו שהטבע אוהב גיוון, נראה שגם אלוהים אוהב גיוון, ובצדק! בעולמו של הקדוש ברוך יש אינסוף אפשרויות המחכות למימוש. כל דבר במציאות הוא אחד מאינסוף האפשרויות הללו שזכו להתגשם. לא המזיקים מפריעים לאינסוף האפשרויות להתממש בעולם, כי אם האדם, שבזכות כוחו התבוני והטכנולוגי - יכולתו להבעיר אש וללבן לבנים - הוא למד לשלוט בעולמו של הבורא, ולהחליט מה ישרוד ומה לא, מה יתקיים ומה לא יצא לאוויר העולם, מה יתממש, ומה לא יתגלה לעולם.

אלוהים והטבע אוהבים גיוון - הפלורליזם והמגוון מחמיאים לבריאה. אבל לא לנו, בני האדם! משהו בנו מאוים מגיוון וריבוי. ה"אחר" והשונה מייצרים תחרות. הם רומזים לנו שאולי אנחנו לא טובים כמוהו, שאולי אנחנו לא מספיק יפים, חזקים ומוכשרים. היינו שמחים לא לראות מול עינינו שום דבר העלול לערער את ביטחוננו העצמי. זה נכון גם לגבי התעשייה והחקלאות. אם גידול מסוים, או ענף מסוים כל כך רווחיים, אז גם אני רוצה, וגם הוא, וגם הם... וכמו עדר, נזדרז כולנו לגדל או לפתח את אותו הדבר.

דור הפלגה (דור מגדל בבבל) ביקש למגר כל איום ולהבטיח את הישרדותו על ידי קיומה של "שִׁפָּה אֶחָת וְדְבָרִים אֶחָדִים". ואכן, בטווח הקצר אחידות עושה את העבודה! הכל מרגיש הרבה יותר בטוח והרבה יותר יציב. האיום הוסר.

אבל כמו במשבר תפוחי האדמה באירלנד, וכמו בכל מקום שבו ישנה עריצות של דרך אחת ודעה אחת, המגדל שהאדם בונה בסוף קורס. מכיוון שהתורה מדברת בלשון מטפורית, מתואר שאלוהים "ירד" והרס את המפעל האנושי הגדול הזה והפיץ אותם לכל עבר. למעשה, כל מבנה, גדול וחזק ככל שיהיה, המבוסס על מונוליתיות, סופו שיקרוס.

העבודה שבלב:

קשה לנו לסבול דעה אחרת, דת אחרת וזרם אחר, כי עמוק בתוכנו רוחשת לה המחשבה הצרה שיש רק אמת אחת, ואם מופיעה דעה, או דרך חיים, או פרשנות שונה משלנו, הרי שאחת מהן אמת והשנייה בהכרח מוטעית, ואנחנו לא מוכנים להיות בצד הטועה.

הסכמה לפלורליזם וריבוי דעות והשקפות דורשת מאיתנו התפתחות רוחנית ונפשית.

אחידות מספקת בטחון. אבל אנחנו מוזמנים להחליף את האחידות כמקור לביטחוננו העצמי, בעצמה אחרת: עצמת הענווה! ענווה מכירה בקיומם של אינסוף אפשרויות נוספות, וכי אני ודעותיי הם רק אפשרות אחת מיני רבות. לא רק שיש מקום לעוד פרשנויות ודעות, יש מצב שגם דעתי שלי תשתנה, כי גם אני אתפתח.

פלורליזם אמנם לא מאפשר אחידות, אבל ענווה מאפשרת אחדות!

במקום שבו יש רשות וכבוד לריבוי וגיוון, יש ענווה ושם גם יש מקום לאחדות גדולה. אמנם, האחדות הנובעת מפלורליזם וענווה היא מאוד שברירית, כי החברה האנושית רק התוודעה לאחרונה לערך הפלורליזם ורובנו עדיין לא מצטיינים בענווה יתרה, אבל ההזמנה כאן היא לא להתבונן בחברה האנושית... אלא אך ורק בעצמנו:

האם אנחנו באמת מוכנים לקבל דעות הסותרות לחלוטין את אלה שלנו (ואני לא מדבר על עמדות הדורשות במפגיע לחסל את קיומנו, כי זו כבר שיחה אחרת לגמרי)?

האם אנחנו מוכנים לחגוג את המגוון ואת הריבוי?

האם אנחנו מסכימים לקבל את השוני שבנו?

האם אנחנו פתוחים להרגיש מספיק בטוחים לקבל גישות ודעות הפוכות משלנו?

האם אנחנו בשלים כבר לענווה?

שבת שלום וחודש טוב,

אלישע